

Emnenr. 80

Fylke: Nordalund.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Voss.

Emne: Folkemedisinen.

Bygdelag: Vossvangen og Reppen.

Oppskr. av: Anna Stige Fltre.

Gard:

(adresse): Stigebyen 2, Voss.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1: Innsjellinga har skaff meggi. For sig ein sjukdom
ville som straffdom for synd, og særlig vanlagnad.
-do ser ein sjukdomen mit som straffdom for
uforstand med å ta vare på heloa si. Optimisme har
fåke resignasjonen sin plass i trua vitokjen sine
nye helsemidlar, når berre løyar og pasient samarbeider.
- 2: - Folk virste ein god del om smitte, og minke
smitten låg ved alt den sjuke hadde fåke i. Men
smitten i ande og spitt, virste de mindre om.
Og søpa gjerne golva, der dei skilde vore vaska.
-Å bygge innbar mot smitte var ventlig,
likeins å reusa seg med ein drann brunnevis
og gjerne grika hendene og med brunnevis.
- 3: - Gjerne hadde i stova ein kaktusliknande blom,
som dei skar av og la på brunnevis. Andre la
potetrasp på. Etter knuste egg og la kvit på eller og
netron. - Ved frostskade heldt dei først det
skulle i kald vatn, eller marskte med snø.
etterpå sette dei staden inn med pitt og marskte.
Mot influensa sette dei mjøsa frå bresta i
siv mjølk, og drakk like rykande varmt.
Andre drakt varmt potet så, eller andre: varm
mjølk med kandisrikker eller pepar i.
-Medan andre att hadde frin på varmt
öl med sukker i, dette var gatt sove-
medel og. Dei med beste råd heldt seg

- gjørne til konjet og kamforbrænnin mår influensa bringe.
 Mot betennelse bruka same tevaesalve, same
 vatnonslag (varmt) eller fjöresmürning, den
 var laga av: fjöra, alun og grönsäpe. Si lakke
 di med lakvisblad, sei i andlitt med söt ryne.
 - Gvullar som skulle mogna, la dei anten
 grönsäpe på eller smörondag. Güme
 kunde leggja isposar på di som hadde feber.
 Elles var kalde vatnonslag bruka. Mot
 kikhoste vart talgetötur på bringe bruka,
 som mot varly forkjøling. Türke reinfant
 mot makk i magen, Ejerungrotts og türke
 einbar, mot tinnisjukdomar, hadde mange
 liggjande. Det var si fort i koka ut arkte
 mår sjukdomen meldte seg.
- 4: - Ga helst på større gardar, og jannest
 der det var dögande tinnisvödrar. For
 di sytte for å få ürtene samta i hus, og
 vilde gjørne ige medisinar både for
 borna, tinnisvödsfolk og tenarar.
- 5: - Det var alltid kjent, even som atte
 stikt i tinniset, og folk tydde dit. Jord-
 nsora atte jannest stikt, og si presten.
- 6: - Kræ var gud å smyrje på kinnet, om der
 var betennelse i tennene, drog han dit
 vande ut. Kræ fikk og svuller til å höne
 sig elles og. Fjöre gjorde liknande mytte.
 - eller vart ristot og bruka på åpne sår.
- 7: - Treakoll, kalla di det her. Di bruka det mot
 forkjøling og same at det som snop. Det
 smaka mest som lakris, men var hardere.
 Di kjøpte det hjå handlsmennene.
- 8: - Güme koka utslag "log", ein drikk av ürtar
 som di drakk brunnheit, mot forkjøling.
- 9: - Ståndarn koma på gardar, og ho lærde og opp
 borna til det, og ståndarn samta kårplra diet.
 Di samla tilmed og selde til apotek^{her} A. d. einbar.

- 10: Du gjøymde det i poser av tøy, i sjå og i flasker, og hadde dette i kister og skjip, i kalde, fulst nordreude rom.
- 11: Mange emne vart kjøpte på apotek, stoffmensdrapar (som du brukte for magen), kamfer, nafta, isjar o. a.
- 12: Ja. Du selde t. d. giftvisgare, som særleg menn brukte, (du var av lær og metall). - Massing og reiningar som også menn brukte og voldtaks. Dertil skulle her: "elektrifiserde" belte. Dette var av skinn og metall. Og folk var du på kroppen berre under bløda.
- 13: Folk hadde skrivne oppskrifter og, men mest var det uavimtblig overlevering.
- 14: Du hadde kalendarar du kalla: "prinsdømi" der stod og ymse råd, vert fortalt.
- 15: Med sporelenden på fyrstikta reusa sumer riste og ugarn på folk. Du vevande matolje og reude i øyro mot dyrene. - Smelta kalv part smurt på ankter under belane, rindt handled, på brystet, nakkeknirrolane og andletet, på folk med infjensaverk. - Valgjos tente som klyster på småborn. Mot luns magt (diarre) var rein, sterk bliver saft rekna for beste medisinen.
- Du knuste smiglegg og smurde på vorter, så du tørka inn. Du künde og knyte knutar på ein rindrad, eller så mange vorter du hadde på ^{hundene} og så leggja denne under ein ^{i ein krossveg} ~~strøm~~ ein viss knuld i rika, og snart skuldren alle vortene vera borte. Du vaska i blott or andletet med eigen urin. Denne vart og brukte som medel mot repotstikt. - Eg legg elles ned i avskrift eller i trykt (Arbeid gamal oppskrift som emne går på lan i bygd.) - Om oppskriftene har sitt opphav i nokre bok, eller så, vitst og ikkje.

7. Lektjærane.

16: Bæe deler.

17: Helst det. - den og andre opplyste folk.

18: Ja. - Tilmed svenske arbeidstakere.

19: Helst i mogen alder.

20: Ofte det.

21: Gjinner ikkje til det.

22: Ja. I. d. si kjende og ein gammal mann, dleskinn, did for nokre år sidan. Samalt elbs, men alle kan visste om som hadde giftfeber eller ledgigt, let kan veta kor dei skulle kurerer seg sjølv. Han hadde vorte mest krøpling eller giftfeber i ungdomen. Ledgigta hadde gjort han så skrek at dei lant vera han. Tømaren var Dørlig mann, dan let dei vera seg ut i eit skogholt, der låg han krise dagar på eit akkelt kilt matje, vette gniid seg med fitt. På eit på månader hadde si sola gjort han kilt frisk att.

23: Der var i eldre tid ein dei kalla gamle "Gkütlen". Han hadde fitt lov å drive dokterveresund som yrkje. Remediane etter han er på Møtster mingein. Og det skal vera skrivt om han i Vossaboki. Mange driv doktering betre for å gjera hjelp.

24: 7 faaste høne vart det gjire pengar. den ofte gjør.

25: Ja. Mellom dei som driv jordmorveresund og doktoren vart det sjølroaft samarbeid. den ikkje alltid venenskap. - Gåliis sa ein er fyrste lektjærane her om sitt samarbeid med jordmori: "Jeg går under piskan jeg".

26: Ja.

27: Det gjinner og ikkje til.

28: Oppinion mot byggedoktorene vart og lite om, men mot lektjærane vart det nokke fyrstindes. Gåliis måtte dr. Gjestland mykje kritikk nett med same. Dørlig tykte folk dei hadde nok å longja seg i, da kan etter å hatt olje å bonnmiell i eit verkjyra på ein Skending hadde kome til å sett sikkerhetsnåla gjennom både

øyra og bandagen, så der var et in ille betydelig. Men han reparerte sammen att, og folk var etter kvart forsvorlige mot kampen 1910.

B. Lakjeråd og lakjekurer:

29: Kornbrennevin. Kinavin (stykjemedel) Jenever, karjak, kamfor, naffe, sigler, erigletsgrøn, koffmannsdrøper, Hjerte smørning som salve, Urte drykkelig.

30: Helst det, kjøpte og på apoteket.

31: Opererte det på forket i knækket i sjå, i kisten og skjøp, kaldt.

32: Ja. - Og biddier, born og karfolk selde til apoteket.

33: Trekjærd, leirfat, gryter o. a.

34: Ja.

35: Oppkommeren var hente og gjere sjå. Gjelda på Møtten var rekna for hellesant. No var vi at matnet der er ders jærnkoldigt. Vide kjend var oppkomme gjelda ved Ospehaugen.

Goren skrinare Olsen (ca år 1900) reistereid til Ospehaugen brar morgon for å dricka water og kjelda der. Det var hellesant, sa han.

36: Ja.

37: Det kunde ofte. Og det var Kornbrennevin.

38: Sigvør Petre var derlig kjend for å lakja gallesjåkedomar. Det var med olivenolje.

39: Det hadde di.

40: Det var nok helst laga i hjerne smidjine.

41: Di.

42: Ja.

43: Bild.

44: Ja.

45: Det gjinner og ikkje til.

46: Og gjinner berre til Sigvør Petre som var skaffet med gallesjåkedomar, influensa, bronkit og lungebetendelse.

47: I kroskåp og kister, i kalde, helst nordvende rom.

48: Ja.

C. Lakjebøker:

49: Ja.

50: Vistnok i Danmark.

51: Tjæne hadde lært seg framande språk, t. d. fyrde
ordføren på Voss: Kistevrit. Man hadde tyske og engelske
bøker. Disse er alle på Mølster museum no, og der
minstet og vera læjibøke millom dei. Eg kan sjòlv sit
i ontøp millom folk like til no trykte lister.
Og i lita bok har megjely nok gitt megji på
ittlan, men læjirid ikkje finnet i kunne,
berre opplysning om sjukdom. No kriter:
Katalog over Den anatomiske utstilling. Abundert
fra Skabelsen til døden. (Efter Schults
trykkeri Odv. I. Hord i boki. "Gå i sygdoms-
tilfelle til legen og ikke til en brødesalver." A. Lund.

52: Ja.

53: Misset på Mølster har i samtling av
handskrivne læjibøker og trykte, gamle
læjibøker fra Voss, fra gammel tid.

Eg skal her gjere att innhaldet fra
i trykt (kunne gammel liste) som
har gitt og gir i ontøp millom folk:

For maven: Lemneste og øyentrost (blomst) kokes
til lag. 1 sprø. for maten. Drikk vann.

Hemorides: Knus tørrede groblad til pulver. Bland
diss i litt honning, eller smeltet faretalg.
Lag smø, avlange kuler, smett dem i endetarmen.

Endetarm, hoven: Ekebark kokes 20 minüt, lag
klyster eller sittebad.

Dårlig fordøyelse: Slå kogende vand på tørre
blåber, jo sterkere, dess bedre. Drikkes for maten.

Mangel på mavesyre: Trekk litt te av onalürt
og bukkeblad. Ta 1 sprø. 3 ganger daglig for maten.

Kolik: Giv sig med en gang, - drikk søt melk.

Mark i maven: spis hvitløk eller sjalottløk på festende mave.

For tarunkanalene: Drikk meget sur melk.
Mot areforkalkning: Drikk 2 kopper salviete hver dag. - La selv salviete.

Grosalve: 1 spsk. honning, 1 spsk. smeltet fjæretalg, 1 spsk. klare granperler, eller grønsepe. - Sta det i asker.

Rosen: Vask hender og ansigt i te av hestehov.

Generende hårvekst: Smør på saltlake en uke.

Liktorn: Smi godt med hvitløk eller sjalottløk.

Mot smitte: Tygg på et enebær.

Trette øyne: $\frac{1}{4}$ l. kokende vann, 1 tesk. honning. Sta det til omslag.

Håret: Vask med grønsepe, skyl med fjerringrot eller enebær lag.

Gare hender: Vask med fjerringrotk.

Gigt: Ikke salt mat, drikk rensende te av birkkeblad citron og ribssoft.

Høyt blodtrykk: 1 spsk. röllike, 3 ganger daglig.
For nerver.
~~Apustua~~ spis krüskål

Skjesten: spis hvitløk på skiver med honning på. Er bra.